

Előszó

A választás a demokrácia ünnepe – tartja a mondás. A rendszerváltás utáni választások közül talán a 2006-os volt a legkevésbé ünnepélyes. Ez egyfelől persze természetes. Az ötödik szabad választáson a szavazók már kelő rutinnal fogadták a kampányt. Kiismerték a pártokat, megtanulták a játékszabályokat, otthonosan mozogtak a demokrácia árnyas és napos oldalán egyaránt. A fiatalabb szavazók számára pedig eleve ez „a” politika, közöttük már olyanok is szavazhattak, akik fiatalabbak voltak annál a pártnál, mint amelyikre leadták a voksukat. De a 2006-os választás ünnepélyességét nem csak egyszerűen a megszokás vette el, hanem a beletörődés is. Annak elfogadása, hogy ami normává vált a magyar politikában, az olykor igencsak messze áll a demokrácia ideáljától és attól, ahogy a szabad választásokat a rendszerváltás hajnalán talán sokan elképzelték.

Ennek a tanulmánykötetnek nem az volt a célja, hogy egységes képet rajzoljon a magyar demokrácia természetéről. Egyszerűen „csak” arra törekedett, hogy még viszonylag gyorsan, de már kelő mélységben vizsgálja a 2006-os választást és annak a politikai intézményrendszerre gyakorolt hatását. Ahol csak lehet adatok, időbeli és nemzetközi összehasonlítás alapján elemezni a történeteket – ragaszkodva a tényekhez, de nem leragadva az egyszerű leírásnál. Mégis, anélkül, hogy a szerzők „összebeszéltek volna”, a tanulmányok következtetéseiben van két visszatérő gondolat.

Az egyik közös pont a *stabilizálódás*. Ez persze első ránézésre is látható magukból a választási eredményekből, hiszen azok még soha nem hasonlítottak ennyire a négy évvel korábbiakra, és eddig arra sem volt példa, hogy a választásból a hatalmon lévő koalíció kerüljön ki győztesen. Ráadásul ez a stabilizálódás annak ellenére vált az egyik fő tendenciává, hogy a pártok óriási erőfeszítéseket tettek ennek megakadályozására.

A teljesség igénye nélkül néhány ízelítő abból, hogy hogyan jelenik meg ez a szempont az elemzésekben. Tóka Gábor tanulmánya nemzetközi adatok alapján mutatja be, hogy ha a pártok és a pártrendszer mobilizáló hatását vesszük figyelembe, akkor Magyarországon a nyugat-európai átlaghoz közelítő választási részvételnek kellett volna lennie. Ehhez képest a részvétel egy ennél lényegesen alacsonyabb szinten kezd „beállni” Magyarországon. Karácsony Gergely elemzése szerint a csábító választási ígéretek ellenére a szavazótáborok összetételében alig történt változás, a választók többsége ugyanis pártos elfogultsága miatt csak az általa már eleve kedvelt párt üzeneteire reagált. Lakatos Zsuzsa bemutatja, hogy a választáson – az MDF parlamentbe való bejutását leszámítva – mennyire a „papírforma” érvényesült, és így a közvélemény-kutató intézetek minden korábbinál pontosabban jelezték előre az eredményt. Török Gábor a pártok választási stratégiáit és taktikai lépéseit vizsgálva arra a következtetésre jut, hogy ezek közül leginkább a Fidesz taktikai hibái alakíthatták az eredményt. Méghozzá azért, mert megakadályozták a pártot abban a stratégiai törekvésében, hogy fokozatosan átalakítsa a választókban róla kialakult képet. Tóth Csaba marketingszempon-tú elemzése is arra a következtetésre jut, hogy a kampány csak kis mértékben változtatta meg azt a versenyhelyzetet, ami már megindulása előtt kialakult a pártok között. Enyedi Zsolt hét szempontból vizsgálta a pártrendszer alakulását, és mindegyikben a magyar pártpolitika alapszerkezetének változatlanságát találta. Az elemzés konklúziója szerint a pártrendszer Európa egyik legkonszolidáltabb pártrendszere. Ilonszki Gabriella pedig többek között arról ír, hogy a 2006-ban megválasztott parlamenti képviselők csaknem háromnegyede már korábban is volt képviselő, ami nemzetközi összehasonlításban is magas aránynak számít.

A 2006-os választás tehát úgy tűnik, meghozta azt a stabilitást, amit a rendszerváltás után sokan a demokratikus konszolidáció egyik legfontosabb feltételének tartottak. Másfelől viszont úgy tűnik, hogy a kiszámítható erőviszonyok nem eredményezték a politika nagyobb fokú elszámoltathatóságát. Sőt, éppen a *politikai képviselet minőségének problémája* a másik visszatérő elem a kötet tanulmányaiban.

Kifejezetten ezzel a jelenséggel foglalkozik Körösi András tanulmánya. A szerző a képviseleti kormányzás két felfogását ütközteti egymással és a 2006-os magyar választás tapasztalataival. Az elemzés végkövetkeztése igencsak lehangoló. Eszerint a képviseleti kormányzás Magyarországon csak alacsony színvonalon működik, mert a 2006-os választáson mind a kormánypárti, mind az ellenzéki kampányok dezinformálták a szavazókat, a vá-

lasztók rosszabb, „rövidlátó” énjéhez igazodtak, amikor a hosszú távú érdekeket (államháztartási egyensúly) nem vették fel a kampány fő tematikájába, így az sem lehetett meglepő, hogy a régi-új kormány egyértelműen háttérbe fordított választási ígéreteinek. Frank Péter és Hudecz Gergely a visegrádi országokban, a közelmúltban tartott választásokat összehasonlítva arra a következtetésre jutott, hogy a választók csak Magyarországon nem szembesülhettek két világos gazdaságpolitikai alternatívával a kampány során. Tóka Gábor elemzése szerint a magyar választók sokkal inkább a politikai vezérek személyes kisugárzása alapján szavaznak, mintsem közpolitikai preferenciáik szerint. A parlamenti képviselők kiválasztódását vizsgálva Ilonszki Gabriella arra hívja fel a figyelmet, hogy szelekció szempontjainak megmerevedése a képviseleti szál meggyengülését és a legitimitációs deficit növekedését is eredményezheti. Enyedi Zsolt „befagyott” pártrendszeréről ír, amely „alatt” nincsenek jól körülhatárolható, erős csoporttudattal rendelkező társadalmi csoportok. A pártok közötti egyensúly részben a demagógiába hajló közpolitikai javaslatoknak köszönhető. Bár a világos kormányzati alternatívák és az erős pártfegyelem biztosítják a kormányozhatóságot és a számonkérhetőséget, ez mégsem növelte a pártok kormányzati teljesítményét. Juhász Gábor írása azt a „kreatív” gyakorlatot mutatja be, amivel a pártok a törvényileg megengedett többszörösét költhetik kampányukra. A második Gyurcsány-kormány szervezeti felépítése szintén felvet képviseleti problémákat. Gallai Sándor és Láncki Tamás ezzel foglalkozó tanulmánya szerint az új kormányban minden korábbinál nagyobb mértékű centralizáció valósul meg, a hatalmi centrumot a miniszterelnök körül formálódó „bizalmi kabinet” jelenti, amelynek egyes tagjai – mivel nem miniszterek – nem felelősek a parlamentnek.

A politikai képviselet problémája a 2006-os választás után derült égből jött villámcsapásként érte a magyar közvéleményt. A kötet tanulmányai megmutatják azokat a mélyebb okokat, amelyek a 2006 őszi kialakult politikai válsághoz vezettek. Azt már csak is érdemes megjegyezni, mert talán vannak olyanok, akik úgy érzik, hogy a választás után történtek felülírták mindazt, amit a választás hozott magával. A kötetben szereplő tanulmányok alapvetően 2006 nyarán és az ősz elején készültek, de segítségükkel nem csak a parlamenti választást, hanem az azt követő politikai fejleményeket is jobban megértheti az olvasó. Feltéve persze, hogy a megértésre törekszik. A politikai érzelmek tobzódása végigkísérte a 2006-os kampányt és tovább folytatódott a parlamenti választást követő hónapokban is. Ez a könyv azokhoz szól, akik elsősorban nem megítélni, hanem megérteni akarják a politi-

kai történéseket. És azoknak, aki hisznek abban, hogy a politika világa jobban megismerhető, ha igyekszünk a tényekből kiindulni. Ez sokszor talán nehezebb így. A képzelet jobban szárnyal, ha nem kötik meg a száraz tények. De ezekből kiindulva talán kevésbé jutunk téves következtetésekre. Ezt a könyvet azok is hasznosan forgathatják, akik „csak” az adatok között akarnak bogarászni, de azok is, akik kíváncsiak ezeknek az adatoknak a politikatudományi értelmezésére is. A kötet érzésem szerint egyaránt megfelel a magas szakmai elvárásoknak és a közérthetőség igényének. Minderre biztósítékot jelent, hogy a kötet szerzői vagy szakterületük legismertebb kutatói vagy olyan fiatalok, akiknek nevével a jövőben valószínűleg még sokszor találkozhat az olvasó.

Budapest, 2006. október 12.

Karácsony Gergely